

BAKONYI ISTVÁN

Fenyvesi Ottó:

Halott vajdaságiakat olvasva

(MÁSODIK KÖNYV)

A negyven éve köteteket publikáló alkotó különleges vállalkozásának újabb szép eredménye ez a kötet. Az előző, 2009-ben megjelent, azonos című kötetben huszonkettő, hajdani vajdasági illetőségű író, költő és művész sajátos portréját kaptuk meg. Többek között Kosztolányi Dezsőét, Csáth Gézaét vagy éppen Herceg Jánosét. És most itt az újabb könyv, a második. Ezúttal harminchárman vannak így, együtt halott poraikban, ám Fenyvesi Ottónak hála, kimenekítve a feledésből.

Ez a remek összeállítás egyben a vajdasági lét és sors lenyomata is, hiszen a megörökített alkotók között a legkülönbélebb életpályákat láthatjuk, pl. a politikai és közéleti paletta különböző színeiben. Fenyvesi Ottó kellő tisztelettel idézi meg őket, akik között vannak barátai, de vannak olyanok is, akikhez kevesebb szál fűzi. Néhány nevet említsünk meg mindezek igazolására! Szenteleky Kornél, Herczeg Ferenc, Sinkó Ervin, Molter Károly, Haraszti Sándor, Zákány Antal, Danilo Kis vagy Sziveri János. A szerkezet lényege, hogy a fotó alatt van egy rövid életrajz, és utána következik Fenyvesi lírai portréfestése, tele színekkel, gördülékeny stílussal és nyelvel, az epikus és a lírai elemek keveredésével. Az első részben pl. az 1893 és 1933 között élt nagy irodalomszervező alkotót és orvost, Szentelekyt idézi meg elégikus hangon, kiragadván a pálya mozzanatait. A Trianon utáni helyzetet is érzékelteti finom líraisággal, szép vallomásokkal, a fájdalom és a múltidézés emlékezetes részleteivel. A középpontban írásának hőseivel, akinek emléktábláját hol megkoszorúzzák, hol megron-gálják. A mű egyik emlékezetes részlete Fenyvesi Ottó tollán: „...Hegyekkel lett tele a szánk. / A szülőföldet benőtte a disznóparéj. / Már egymáshoz szelídiültek a szavak, / a harmattól édes füvek. / Csak jönne már a tavasz, / űzne, űzne el éjszakát, telet / a couleur lokálból. / A fiatal festő és a repedt sarkú, / nagy keblű csárdásné esetét / a fülledten erotikus / Szenteleky-novellából...”

S amikor a Radnótiéhoz hasonló sorsú Sziráky Dénes Sándort idézi, akkor meg költészetfelfogásáról kapunk lényeges gondolatot: „...Mert ott kezdődik a költő, / hol elcsuklik a hang, / ott kezdődik, hol meztelenül, / pőrén áll az ember, / hangjától reszket a homály. / Igazítani kell rajta, nyilván. / Egy kicsit.” Így tárulkozik ki ő is, miközben másokra emlékezik. Olyan írókra, akik megélték – vagy így, vagy úgy – a huszadik század poklait, a kisebbségi sors hányattatását. Volt, akit a fasiszták, és volt, akit a partizánok öltek meg. A kor groteszk „szokásainak” megfelelően... És azt se feledjük, hogy Fenyvesi pedig a kilencvenes évek délvideki borzalmai miatt menekült hozzánk! A szörnyűségek bizony nem értek véget a második világháborúval, hogy legújabb korunk visszasságait ne is említsük!

Nemes hiánypótlás is ez a két kötet. Hiszen kevésbé ismert, de érvényes életművet alkotók vannak itt többségben, a jól ismert nagyok mellett. Közük az idő előtt meggyilkolt áldozatok, a század botrányainak mártírjai. Persze mások is, pl. Moholy-Nagy László, akinek az útja Bácsborsódról egészen Chicagóig vezetett, és lehetett a Bauhaus világhírű tanára. Kassák Lajos híve. A szöveg ennek megfelelően kellőképpen avantgárd, és egyértelmű, hogy költőnk is „be van oltva” ezzel a művészi világgal. S a nyitottság, a sokoldalúság más bizonyítékai, hogy Herczeg Ferencről épp úgy szó esik, mint Sinkó Ervinről. Ily módon is látható, hogy butaság mindenféle kirekesztés, hiszen értékük alapján a legkülönfélébb életművek is méltányolhatók. Másutt egyfajta lírai naplót is olvashatunk Fenyvesitől, igazolván eme kötet műfaji gazdagságát is.

De ír nyelvészekről, tanárokról és tudósokról is, megalkotván egy-egy személyiség lírai miniportréját. Az egyik legjobb ebből a szempontból éppen a már említett Herczegről szóló. Arról az íróról, akit 1924-ben Nobel-díjra is jelöltek, s akinek élete utolsó éveiben a teljes mellőzés jutott, 1954-ben bekövetkezett haláláig. A róla szóló vers szép befejezése: „...Szilencium. / A távolba mered, / nagy hajókat lát, / Noé bárkáit és másokat. / Olyan dolgokat, amiket nem kellene.” Puritán eszközökkel érzékelteti a költő a sors drámaiságát itt. Egyébként itt is, másutt is nagyon fontosak a rövid életrajzi jegyzetek, a nagy ívű, vagy éppen tömör szövegek előtt. S a szövegek azt is igazolják, hogy Fenyvesi Ottó számára az újító törekvések épp oly fontosak, mint vonzódása a csöndesebb, meditatív hangvételhez.

Aztán egyre inkább megerősödünk abban a tudatban, hogy akár egy huszadik századi lírai és epikai, közép-kelet-európai tabló is létrejött ezen írások által. Fölmutatván az esztétikum erejét, de hasonlóképpen a történelmi-társadalmi sorskérdések hatásait is. Az álmok megszületését és szertefoszlását. A remény és a reményvesztettség állapotait. Nem feledvén, hogy végig a szépíró Fenyvesi áll a középpontban szemléletes, érzékeny és kiművelt egyéniségével. S persze személyes vonzódásaival. Az összetett, viszontagságos sorsok egyike Haraszi Sándoré. Különböző hatalmak áldozata lett, és ebben az életben olyan groteszk és morbid elemek keveredtek, mint amilyenekről pl. Örkény István kiváló drámája, a *Pisti a vérzivatarban* szól. Ahol egyik pillanatban gyilkos, a másikban áldozat az ember. S milyen szemléletes, amit az ugyancsak hányattatott sorsú Lévay Endre ürügyén olvashatunk: „...Halottak és sebesültek mindenütt. / Emberek kar és láb és fej nélkül. / Radanovácnál az akácfa térdre rogytak, / a fákról mind lehulltak az érett almák...” Nagy költői erő jellemzi az ilyen részletekben Fenyvesi Ottót.

A legmeggrázóbb és esztétikailag talán a legkiemelkedőbb a jóbarát, a mindössze harminchat esztendőn élt jeles alkotó, Sziveri János megidézése. Gyönyörű mementó ez a szabadon szárnyaló szabadvers, ez a Kassák-hatásokat is magán viselő mű. Tárnya az ifjúság, a szabadság, a rabság, a lázadás, az ifjúság, a boldogság emlékeinek sora. A fájdalom és az öröm pillanatai, remény és a reménytelenség állapota. S a „kijózanodás” a befejezésben: „...A tudat csak előre mutat: / lassítom a mondatok áramlását, / lehalkítom a mantrát. / Lépcsőt ácsolok, festem a / padlásra vezető lajtorját, / a mennyeországra vezetőt. / Mindjárt indulok / Gabiért Csopakra.” És olvashatunk másutt az „arasznyi életről”, ami mégiscsak létrehozhatja a csodát.

Erről is üzen Fenyvesi Ottó szép kötete. (*zEtna Basilicus, 2017*)